

### Deli deli, kulakları küpeli

Şu zamanlar için en uygun strateji, aslında 1991 yılında açıklanmıştı. Sezen Cumhur Önal’ın tabiriyle çikolata renkli bir sanatçı olan Seal, “Crazy” isimli şarkısında “Biraz delirmezsek, asla hayatta kalamayacağız” der.

Jiddu Krishnamurti’ye göre de, “Son derece hasta bir ortama iyi uyum sağlamak bir sağlık ölçüsü değildir.”

Filozof veya sanatçıların, genelde toplumsal ve ekonomik trendleri sadece bir alanda uzmanlaşmış kişilere nazaran çok daha iyi koklaması ve duymasının sebebi, sadece bilgi birikimlerinin farklı olması mı yoksa bilgiyi görme ve işlemedeki farklılıkları mı? Belki de hiçbir zaman bilemeyeceğiz ama tek taraflı ve dogmatik bakış açılarının hayatta ve piyasalarda kötü sonuçlandığına dair sayısız örnek var.

Iain McGilchrist’in bir önceki kitabı “The Master and His Emissary” ve yeni çıkan ve henüz bitiremediğim “The Matter With Things: Our Brains, Our Delusions and the Unmaking of the World” isimli kitabı belki de ileride, yazılmış en önemli kitaplar arasında sayılacak.

İlki 600 küsur, diğeri 1.600 sayfalık kitapların ana fikrini birkaç cümle ile açıklamam mümkün değil ama keşke Türkçe’ye de çevrilse diye düşünmeden edemiyorum.

Ana fikirleri değil ama izlenimlerimi aktarmak istiyorum. Anladığım kadarıyla bilimsel tezi ve veriler konusunda görüş birliği olmasa da, sadece metafor olarak kabul etsek dahi söyledikleri bence çok önemli. McGilchrist, beynin iki yarısının farklı özelliklere ve yeteneklere sahip olduğuna inanıyor. Dünyayı tamamen farklı ve zıt iki şekilde görüyorlar. Yazara göre "Sol lob, düz anlam ifade eden dile ve soyutlamaya bağlı dünyası, bilinen, sabit, durağan, bağlamından koparılmış, bedensiz, doğası gereği genel ama nihayetinde cansız olan şeyleri manipüle etme gücü ve netliği sağlıyor. Sağ lob ise tam tersine, yaşanan dünya bağlamında bireysel, değişen, gelişen, birbirine bağlı, canlı varlıkların dünyasını algılar”

Sanırım milyonlarca insanın hayatı, hayata ve piyasalara dair sihirli bir formül bulmakla geçti ve geçiyor. Ben bulamadım, bulana da rastlamadım ama şu cümleleri okuyup ardından sindirirseniz hem sebebini anlayacaksınız hem de peşinde koştuğumuz “sihirli formüle” bundan daha fazla yaklaşmanın zorluğunu, belki de imkânsızlığını kavrayacaksınız.

“Sol lobun aracılık ettiği bilgi, kapalı bir sistem içindeki bilgidir. Görüntüde mükemmellik avantajına sahiptir, ancak böyle bir mükemmellik gerçek değildir ve kendi kendine yaptığı referanslara borçludur. Bu bilgi, yalnızca hâlihazırda bilinen diğer başka şeylerin mekanik olarak yeniden düzenlenmesi açısından aracılık edebilir. Yeni bir şey bilmek için asla kendi sınırlarını aşamaz çünkü bilgisi yalnızca kendini tekrar eden sunumlarından ibarettir. Sağ lob, ötekinin bilincinde olduğu halde, sol yarıküre sadece kendisinin bilincindedir.”

Yani beyin, aslında birbirinden çok farklı iki tür dünya algısına sahip. Yazara göre, birinde; canlı, karmaşık, somutlaşmış, bireysel, her zaman benzersiz varlıklar dünyasını, sonsuza dek akış halinde, karşılıklı bağımlılıklar ağını, bütünleri oluşturan derinden bağlı olduğumuz bir dünyayı deneyimliyoruz. Diğerinde ise deneyi mimizi özel bir şekilde ‘deneyimleriz’. Onun, ‘yeniden sunulan’ bir versiyonu, şimdi statik, ayrılabilir, sınırlı ama esas olarak parçalanmış, sınıflara ayrılmış, tahminlerin dayandırılabilceği sınıflar halinde gruplandırılmıştır. Bu tür bir algı ise şeyleri durağan, mekanik ve cansız hale getirir. Fakat aynı zamanda ilk kez bilmemizi, dolayısıyla öğrenmemizi ve bir şeyler yapmamızı da sağlar.”

Bana özellikle ilginç gelen, McGilchrist'in sol yarıkürenin dış dünyamızın ve toplumumuzun doğasını giderek daha fazla etkilediğini düşünmesi. Bu fikir bana başlangıçta biraz garip geldi, ama sindirdikçe hak verdim. Buradaki en büyük çıkarımım, hayatımızı dijital veya başka yollar ile ne kadar soyut hale getirirsek, o kadar mutsuz ve doğal canlılıktan uzaklaşırız. Bu, aslında sadece kişilerde değil bireylerin oluşturduğu toplum, şirket, ekonomi gibi canlı organizmalarda depresyonu anlamada bence çok önemli. Sonuç itibariyle, depresyonun temel özellikleri, geri çekilme ve bağlantı kaybıdır. Bir yerde sol yarıkürenin baskın olduğu ortamlarda kapalı devre, soyut dünyaya bir geri çekilme ve canlı bütüncül gerçekler ile bağın azalması görülür.

Belki de hayatta ve piyasalarda karşılaştığımız sorunların temellerinde bu dengesizlik vardır. Sol lobun amacı kontrol olduğundan, daha fazla doğrusal ve mekanik mantık kullanıyor. Var olanların nasıl işlediğini kavramak, onları parçalara ayırmak ve nasıl kullanılacağını bulmakta çok mahir, ancak sürekli olarak bütünün önemini gözden geçirir. Sonuç itibariyle bir şeyin kendi içinde mantıklı ve tutarlı gözükmesi ve işleyişin ölçülebilir ve açıkça ifade edilebilmesi, onu doğru yapmaz.

Konuya daha dar açıdan yaklaşırsak, daha ölçülebilir ve öngörülebilir hale getirme amacıyla doğası itibariyle belirsizlikler, ekonomi ve piyasa gibi alanlarda bilinemeyecekleri içeren alanlarda gerçeği modellere

indirmek kullanıcıya güven ve prestij sağlayabilir ama gerçek riskleri ıskalmasına neden olur. Bunun, LTCM’nin batışı dâhil sayısız örneğini gördük. Filozof matematikçi Pascal’a göre: “Aklın en üstün işlevi, insana bazı şeylerin aklın ötesinde olduğunu göstermektir.” Belirsizliği suni olarak baskılamak veya görmezden gelme yerine anlamaya, sezmeye ve bazı şeylerin bilinmez değil bilinemez olduğunu kabul etmeye çalışmak çoğu zaman daha iyi sonuç verebilir.

Kendi alanlarında dünyada zirve noktalara ulaşmış olanlarda ve kendi çağının çok ötesindeki vizyonerlerde iki beyin yarıları arasında daha dengeli bir ilişki olduğunu, hatta illaki biri baskın ise bunun sağ beynin olduğunu düşünüyorum. En azından hayatını incelediğim ve bir kısmıyla tanışma fırsatını bulduğum en başarılı yatırımcılar için -ister sezgi ve hayal gücü yoluyla, ister akıl yoluyla olsun- sağ lobu yeteneğini kullananların dünyayı, ekonomileri ve piyasaları anlama yeteneği ve başarılarının kat be kat üstün olduğunu fark ettim.

Buna McGilchrist “rasyonelüstülük” (suprarational) diyor ve müziği buna örnek gösteriyor: “İrrasyonel ve rasyonelüstülük arasında bir ayrım yapılabilir. Müzik, çok gerçek, derin anlamlara sahip ve irrasyonel değil, akıl üstü olan bir şey.”

McGilchrist’i de etkilemiş olan Nietzsche, düşünce ve hareketleri çoğu zaman doğru çıksa da değer görmeyen hatta cezalandırılanlar için “Müziğin sesini duymayanlar, dans edenleri deli sanırlar” der.

Çok ilginç bir tesadüf yaşayan, en önemli küresel yatırımcılardan birine piyasalardaki başarısının sırrını sorduğumda verdiği cevap, “Piyasaların müziğini dinliyorum” olmuştu.

Bizlerin bizlere oyunu bu

Deli diye kesip atmak işin kolay yolu

Bunun bir başı sonu yok mu?

Sebepsiz sonuç olur mu?

Deli deli, kulakları küpeli

Deli deli, kulakları küpeli

-MFÖ

#### ÇEKİNCE:

Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti, yetkili kuruluşlar tarafından kişilerin risk ve getiri tercihleri dikkate alınarak kişiye özel sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler ise genel niteliktedir. Bu tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Söz konusu rapor belli bir kişiye veya mali durumları, risk ve getiri tercihleri benzer nitelikteki bir gruba yönelik olarak hazırlanmamıştır. Belirli bir getirinin sağlanacağına dair herhangi bir vaat veya taahhütte bulunulmamaktadır. Tüm yorum ve tavsiyeler öngörü, tahmin ve fiyat hedeflerinden oluşmaktadır. Zaman içinde piyasa koşullarında meydana gelen değişiklikler nedeniyle söz konusu yorum ve tavsiyelerde değişikliğe gidilebilir. Size uygun olan yatırım araçlarının ve işlemlerin kapsam ve içeriği uygunluk testi neticesinde belirlenir. Uygunluk testi, yatırım kuruluşu tarafından pazarlanan ya da müşteri tarafından talep edilen ürün ya da hizmetin müşteriye uygun olup olmadığının değerlendirilmesi amacıyla, müşterilerin söz konusu ürün veya hizmetin taşıdığı riskleri anlayabilecek bilgi ve tecrübeye sahip olup olmadıklarının tespit edilmesidir. Bu raporda yer alan her türlü bilgi, yorum ve tavsiye uygunluk testi ile tespit edilecek risk grubunuz ve getiri beklentiniz ile uyumlu olmayabilir. Bu nedenle, uygunluk testi neticesinde risk grubunuz tespit edilmeden sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi amaç, bilgi ve tecrübenize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Burada yer alan bilgi ve veriler, araştırma grubumuz tarafından güvenilir olduğuna inanılan kaynaklardan derlenmiş olup, doğrulukları ayrıca araştırılmamıştır. Bu nedenle, bu bilgilerin tam veya doğru olmaması nedeniyle doğabilecek zararlardan Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. ve çalışanları sorumlu değildir. Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. tarafından farklı bölümlerde istihdam edilen kişilerin veya Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin ortaklarının ve iştiraklerinin bu raporda yer alan tavsiyelerle veya görüşlerle hemfikir olmaması mümkündür. Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. ile piyasanın işleyişinden kaynaklanan makul nedenlerden dolayı, Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. ortakları, çalışanları, yöneticileri ve bunlarla doğrudan ve dolaylı olarak ilişkileri bulunan istihdam ilişkisi doğuracak bir sözleşme çerçevesinde veya herhangi bir sözleşme olmaksızın çalışan ve tavsiyenin hazırlanmasına katılan tüm gerçek veya tüzel kişiler ile müşterileri arasında önlemeyen çıkar çatışması ve objektifliği etkilemesi muhtemel nitelikte ilişkiler doğabilir. Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. , ortakları veya iştirakleri, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yetkilendirildikleri yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ile yan hizmetlerini, bu raporda bahsi geçen şirketlere, muhtelif zamanlarda, sunmayı teklif edebilir veya sunabilir. Muhtelif zamanlarda, Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin, ortaklarını, iştiraklerinin ve işbu kapsamdaki yöneticilerinin, yetkililerinin, çalışanlarının veya temsilcilerinin, doğrudan veya dolaylı olarak, raporda bahsi geçen işlemler, menkul kıymetler veya emtialar üzerinde pozisyonları bulunabilir veya farklı nedenlerle ilgi ve ilişkileri bulunabilir. Söz konusu çıkar çatışması durumlarında Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. , internet sitesinde yer alan Çıkar Çatışması Politikası uyarınca hareket eder. Bu rapor, sadece gönderildiği kişilerin kullanımı içindir. Bu raporun tümü veya bir kısmı Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin yazılı izni olmadan çoğaltılamaz, yayınlanamaz veya üçüncü kişilere gösterilemez, ticari amaçla kullanılamaz.